

До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.04 в
Національній академії внутрішніх справ
03055, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента Федосєєвої Тетяни Романівни на дисертацію Панченко Ольги Іванівни «Цивільно-правова відповідальність поліцейських в Україні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Обрана дисертанткою проблематика дослідження представляє особливий інтерес, оскільки торкається специфіки цивільно-правової відповідальності у той час, як система правоохоронних органів зазнає суттєвих трансформацій. Зокрема, основним завданням поліцейських є служба суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, що наділяє їх значними владними повноваженнями і потребує неухильного дотримання закону. При цьому у разі вчинення незаконних дій такими особами спричиняється особливо негативний вплив, у тому числі, на цивільно-правові відносини, тож відшкодування завданої такими діями шкоди представляє інтерес до вивчення для наукової спільноти та практиків.

Загальні питання цивільно-правової відповідальності вже давно перебувають у центрі уваги науковців, однак автор зуміла виокремити питання, дослідження яких потребує перегляду сталих підходів, наукового осмислення та законотворчої ініціативи.

Враховуючи те, що автор зосередилась саме на цивільно-правових аспектах відповідальності поліцейських, тема дисертаційного дослідження у повній мірі відповідає проблематиці дисертаційного дослідження за

ВДСД НАВС			
Вх. №	3616		
" 13	09	20	19 р.
кількість аркушів:			
осн. док.	6	додаток	—

спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Сформульовані у дисертаційному дослідженні основні положення та висновки знайшли своє відображення в 6 наукових публікаціях, із них чотири статті – у наукових фахових виданнях України, дві – у зарубіжних фахових виданнях. Окрім того, питання за тематикою дослідження обговорювалися на восьми всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях, що мало своїм результатом опублікування тез доповідей.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації, а також відображає структуру і наукові результати проведеного дослідження. Автореферат не містить положень, що не увійшли до основного змісту дисертації.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності та новизни.

Дисертаційне дослідження є ґрунтовним дослідженням теоретичних і практичних проблем цивільно-правової відповідальності поліцейських в Україні, оснований на використанні значної наукової бази. При написанні дисертації автором опрацьовано велику кількість різнопланових джерел, зокрема, проаналізовано праці науковців, як то І. А. Бірюкова, С. С. Бичкової, Д. В. Бобрової, Т. В. Боднар, О. В. Дзери, О. В. Дмитрієва, Г. В. Єрмоєнко, І. Г. Калетника, І. С. Канзафарова, І. І. Корольова, В. А. Кройтора, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця, Р. А. Майданика, а також нормативно-правові акти та судову практику. Такий підхід дозволив сформулювати мету, завдання та обґрунтувати висновки, яким притаманні необхідні ознаки новизни.

Автором чітко визначено об'єкт, предмет та методи дисертаційного дослідження. Аналіз змісту дисертаційного дослідження свідчить, що визначені відповідно до мети завдання було дисертанткою виконано. Зокрема, автор змістовно розкрила теоретико-правові та методологічні засади цивільно-правової відповідальності поліцейських в Україні, здійснила загальну

юридичну характеристику цивільно-правової відповідальності поліцейських в Україні та розкрила особливості притягнення поліцейських до окремих видів цивільно-правової відповідальності.

Дисертаційне дослідження свідчить про ґрунтовне опрацювання автором чинного законодавства та практики його застосування, спеціальної літератури з обраної проблематики. Ознайомлення із структурою роботи свідчить про дотримання основних вимог та логіки побудови. Так, дисертація складається із вступу, трьох розділів, у змісті яких втілені результати проведеного дослідження відповідно до поставлених задач. До кожного розділу автор формулює висновки дослідження. Робота завершується загальними висновками і списком використаних джерел. База джерел дисертації налічує 231 найменування, до числа яких входять дисертаційні роботи та автореферати, нормативні акти, судова практика, у тому числі іноземні джерела.

Практична і теоретична значущість отриманих результатів дисертаційного дослідження. Представляють особливий інтерес низка напрацювань автора, які вирізняються науковою новизною. Так, дисертанткою влучно визначено фактори, від яких залежить розмір упущеної вигоди (обсяг попередньої діяльності, передбачуване її зростання та прогнозовані видатки), встановлено найбільш ефективні методи доведення наявності та розрахунку упущеної вигоди: метод «до і після», метод «критеріїв», регресійний аналіз (с. 111, 141, 190 дисертації).

Потребує також підтримки пропозиція дисертантки про необхідність закріплення права реабілітованої особи на видалення відомостей про неї та про відповідне правопорушення з Єдиного реєстру досудових розслідувань (с. 20, 183, 193 дисертації).

Досить ґрунтовно дослідила автор інститути необхідної оборони та крайньої необхідності, здійснила аналіз їх ознак та умов правомірності. Заслуговує на схвалення пропоноване дисертанткою вирішення проблеми складу цивільно-правової відповідальності шляхом викладення позиції про те, що суб'єктивною умовою відповідальності поліцейських у випадку завдання

ними шкоди під час виконання службових обов'язків є не вина, а ризик (с. 83 дисертації).

Дисертаційне дослідження містить цілу низку інших вагомих, цікавих та таких, що заслуговують на схвалення пропозицій.

Слід підкреслити, що дисертанткою розроблено низку пропозицій щодо оптимізації цивільного законодавства України, пропонується внести зміни до Цивільного кодексу України, Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» тощо.

Можна констатувати, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є досить високим, висновки сформульовано на належному науковому рівні. Роботу виконано згідно із встановленими вимогами, завершено сформульованими пропозиціями вдосконалення чинного законодавства.

Разом із тим, позитивно оцінюючи проведену наукову роботу, необхідно зазначити, що дослідження містить низку положень, висновків, рекомендацій і пропозицій, які є спірними, такими, що спонукають до дискусії, а саме:

- назва підрозділу 3.1. дисертації «Специфіка договірної цивільно-правової відповідальності поліцейських» не у повній мірі відображає його зміст. Окрім того, оскільки автор зосередилась саме на аналізі договору охорони поліції охорони, більш повно розкрити специфіку договірної цивільно-правової відповідальності за ним дозволив би порівняльний аналіз поліції охорони із іншими суб'єктами охоронної діяльності;

- автор у підрозділі 3.2. дисертації досліджує особливості відшкодування моральної шкоди, завданої поліцейськими та, серед іншого, формує позицію, згідно якої реабілітованого громадянина потрібно позбавити необхідності доводити факт завдання йому моральної шкоди внаслідок незаконних дій поліцейських, і призначати йому розмір відшкодування відповідно до характеру, тривалості та інтенсивності завданої шкоди. Разом з тим, на основі положень частини 5 статті 4 Закону України «Про порядок

відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», згідно якої відшкодування моральної шкоди провадиться у разі, коли незаконні дії таких органів завдали моральної втрати громадянину, призвели до порушення його нормальних життєвих зв'язків, вимагають від нього додаткових зусиль для організації свого життя, дисертантка підкреслює, зокрема, що позивач повинен довести, у чому саме полягають ці моральні втрати та їх зв'язок із незаконними діями вищеперерахованих органів.

Видається, що не зовсім узгодженими є висновки автора про те, що факт завдання моральної шкоди незаконними діями поліцейських презюмується, водночас позивач повинен доводити зв'язок моральних втрат із незаконними діями поліцейських (с. 168, 186, 192 дисертації);

- цікавою є пропозиція дисертантки, пов'язана із установленням верхньої межі відшкодування моральної шкоди в Україні, в основі якої – досвід Великої Британії. На думку дисертантки ця межа має залежати від ступеня психічного розладу, який кваліфікується у залежності від тривалості такого розладу. При цьому нею вказується на необхідність у кожній цивільній справі, що стосується питання відшкодування моральної шкоди, завданої неправомірними діями поліцейських, призначати психологічну експертизу, щоб визначити, як саме вплинуло на потерпілого те чи інше неправомірне діяння (с. 20, 187, 193 дисертації).

Разом з тим, психічними розладами у відповідності до статті 1 Закону України «Про психіатричну допомогу» є розлади психічної діяльності, визнані такими згідно з чинною в Україні Міжнародною статистичною класифікацією хвороб, травм і причин смерті, а судово-психіатрична експертиза, предметом якої є психічний стан особи у певні юридично значимі проміжки часу, має окремий порядок її проведення. Психологічна експертиза, пропонується автором як необхідна, може бути і самостійним видом дослідження, і часткою комплексного експертного дослідження (психолого-психіатрична експертиза, психолого-медико-психіатрична тощо). Відтак використовується дисертанткою

термінологія та її пропозиції, зокрема, щодо пропонованого визначення ступенів психічного розладу та виду експертизи, потребують уточнення та додаткового обґрунтування.

Вказані зауваження не стосуються концептуальних положень дисертації та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, автореферату, публікацій за темою дослідження, оскільки більшість із них належить до дискусійних та не зачіпають основних, концептуальних положень дисертації в цілому.

Практичне значення дисертації полягає у тому, що сформульовані в ній положення, висновки, пропозиції і рекомендації можуть бути використані у: науково-дослідній сфері під час проведення подальших наукових досліджень у галузі цивільного права щодо надання цивільно-правової відповідальності; законотворчій діяльності – у процесі вдосконалення законодавства України в сфері цивільно-правової відповідальності поліцейських; правозастосовній діяльності – під час укладення договорів про надання охоронних послуг поліцією охорони; в навчально-методичній роботі; а також при викладанні дисципліни «Цивільне право», відповідних спецкурсів, підготовці підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій.

Враховуючи вище зазначене, дисертаційне дослідження «Цивільно-правова відповідальність поліцейських в Україні» відповідає вимогам, установленим п. п. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а його автор, Панченко Ольга Іванівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри приватного права
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

Т.Р. Федосєєва

"12" вересня 2019 р.

Особистий підпис
Засвідчую
Начальник ВК

